

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Konstnärligt examensarbete

Horisontens linje

The Line of the Horizon

Författare: Annika Rydberg
Handledare: Helga Krook
Examinator: Vasilis Papageorgiou
Termin: VT18
Ämne: Kreativt Skrivande
Nivå: V
Kurskod: 4KS30E

Sammanfattning

Följande text är en lyrisk vandring bland minnen i syfte att förtydliga jagets konstnärliga position i nuet. Arbetet rymmer reflektioner kring livets och skapandets villkor medan den kreativa processen färgas av intryck från olika litterära gestalter.

Sommarkvällens dova skiftningar
som rinner ut över
det sträckta pappret
och den gula färjan svartnar
i det av himmelssfären
färgade vattnet.
Indigo, Blue Black
och i samma stund
det skarpa ljuset
från strimman av koboltblå
som sprider en tunn glans
längs horisonten
av iskallt vitt.

Den dunkla färjan
skär synrandens gräns.
Stillheten förebådar
den nordliga vindens
vridning till sydväst.

Att andas detta vatten.
In genom öppna munnar
ut genom gälspringor.
Embryo, nervsträng,
ollonmasken, lansettfisk
och i genomskärning
framträder ryggsträngen.
Denna innehållsrika mærg

(hos dig inbäddad,
benomsluten).

Nästa dag är det svarta ljuset borta
och vinden blåser från sydväst.
Vågorna rullar i djupa dyningar
in mot de vittrade branterna.

Min mamma blir så liten de där sista åren, hon sjunker ihop och blir som en fågel, tunn och lätt. Den minimala näringen som vi systrar matar henne med är omsorgsfullt passerad men det är med stor svårighet hon pressar ner födan genom sin svaga strupe.

Den kalla våren som följer efter att mamma går bort, den våren vill värmen inte komma. Kylan följer med långt in i juni och hindrar insekternas arbetsgång. Honungsbin ligger lamslagna i kupornas inre medan blommorna vissnar och förfars.

Jag hör inte hackspettens hamrande den våren men jag ser hur den flyger med tunga vingslag mellan träden. Senare under sommaren hittar jag en död hackspett i trädgårdslandet. Den svartvita och röda teckningen står i djup kontrast mot den mörka jorden och fångar min blick. Dendrocopos major. Den större arten. Och jag vet inte om det bevingade ryggradsdjuret dör på grund av nätet som ska skydda grönsakerna från rådjur och harar men senare tar samma nät andra fåglars liv, Erithacus rubeleca, rödhaken den enda arten av släktet Erithacus. Det röda bröstet är helt utan puls när jag håller den brustna kroppen i min kupade hand. Senare hittar jag resterna av ytterligare en fågel, oidentifierbar, hängande med skelettdelarna intrasslade i det maskiga nätet.

Under tiden som följer läser jag *Kris* av Karin Boye, *Glaskupan* av Sylvia Plath. Jag läser Simone de Beauvoir, Virginia Woolf, Anne Sexton, Marguerite Duras, Birgitta Trotzig, Mare Kandre, Åsa Nelvin. Jag läser lyrik, prosa, biografier, essäer.

Skogen genomgår en ständig förändring, nya stigar uppstår medan andra växer igen. Den tidigare körbara skogsvägen har skurits av och resterna av vägen har vuxit igen till en stig. Kalhygget, som nu sedan flera år har varit fyllt med hallonsnår, är på väg att försvinna helt under tätare sly och buskage som stänger ljuset för de vildväxande bären.

Alla intryck i skogen väcker minnen.

Jag gick ofta här med mamma. Så ofta jag kunde. Ändå vet jag att hon skulle ha velat gå här mer. (Jag var upptagen av mitt eget, jag räckte inte till.) Senare när hon blev för trött, gick jag själv och plockade hallon och blåbär och tog med hem till henne.

– Så gott, sa hon alltid.

Jag fortsatte även att gå hit de sista åren som mamma levde. Då tog jag med bären till äldreboendet där hon bodde sina sista år, skild från allt som var hemmavant och bekant. Det var nu kalhygget började växa igen. Jag kommer på mig själv att jag inte vill komma hit, i tankarna menar jag, men jag hamnar här ändå. Mammans sista år på boendet, en tid som fyllde henne med ångest och oro som personalen som omgav henne hade så svårt att bemöta. En tillvaro ovärdig en människa som har levt ett långt liv.

Tillsammans täcker dessa författares liv in tre generationer av kvinnor i min egen familj, mormor, mamma och jag. Vad letar jag efter? Mitt eget ursprung, min egen tid? Men jag gör ett tankefel, kommer jag på i efterhand, det finns ju ingen av dem kvar, alltså ingen förutom jag själv. De två som överlappar min egen ålder har för tidigt avslutat sina

liv. Åsa Nelvin skulle idag varit tre år äldre än jag och Mare Kandre sju år yngre. Var kommer denna besatthet av åldrar och tider från?

Då när hela familjen beger sig till skogen tar de alltid den södra trappan upp till berget och följer stigen som ringlar sig bort och förbi missionskyrkans sommarhem. Dessa långa och spännande utflykter med kaffekorg och bärhinkar. Alla ska hjälpas åt. Alltid en söndag eftersom morfadern annars arbetar. Morfadern berättar historier och att gå bredvid honom på den mossmjuka stigen är ett äventyr. Hon älskar att lyssna. Han känner till alla väsen som gömmer sig bakom stenblock och tätvuxna granar.

– Hittar på, säger mormodern med en fnysning.

Mormodern är tyst och flitig. Hon tycker att orden stör och hindrar i arbetet. Ingen annan hinner plocka så många bär som hon.

I *Mandarinerna* gestaltar Simone de Beauvoir flera olika kvinnor. I en läsecirkel (där jag är ensam kvinna) diskuterar vi boken. Jag vill hävda att jag inte upplever Paule som trovärdig. Jag får inte medhåll. Efteråt tänker jag att jag skulle vilja förklara mig. Det är inte de Beauvoirs gestaltning jag reagerar emot, det är bilden av kvinnan som osjälvständig och kanske är det just detta som Beauvoir vill framhäva. Paule är en kvinna som, trots sin starka begåvning, har gett upp sin sångkarriär och som nu i förhållandet till Henry har som mål att serva och vara till för hans skull. Hon vägrar inse att han inte längre älskar henne och att han är på väg att lämna henne. Till

slut, när han tar det avgörande steget, faller hon in i en psykisk sjukdom (jag skriver faller därför att jag menar just faller). När hon senare tillfrisknar, förblir hon ändå en skugga av sitt forna jag. Misslyckad. Inget av det hon tar sig för blir det något med. Varför, tänker jag, får inte denna kvinna blomstra? Medan han är stark och går vidare. Varför griper kärleken Paule så hårt och gör henne till en fånge i sitt eget förflutna?

Idag är trappan eftersatt och förfallen, ingen underhåller den längre. Tanken slår mig att den alltid har varit den andra trappan, den ligger helt enkelt längre bort från den lilla stadens centrum och leder dessutom upp till den delen av skogen som befinner sig bortom klockstapeln och hembygdstugorna. Nu har trappan mer eller mindre fallit sönder och det är knappast pålitligt att hålla sig i resterna av räcket som fortfarande finns kvar men jag fortsätter ändå att välja den här vägen. Att gå här ger mig en känsla av att befinna mig i rörelse med tiden.

Vad jag vill framhålla är att Paule är en fiktiv person som står för en traditionell kvinnoroll. Hon kan inte resa sig. Jag tänker att en verklig Paule skulle bli befriad när hon brutit det destruktiva förhållandet till Henry. Jag vill tro på möjligheten att styra om sitt liv när nya förutsättningar ges. Jag kommer på mig själv att jag vill att Paule ska förändras i mötet med nya människor och att hon ska bli starkare när banden till Henry bryts. Men är det så att jag i tanken lurar mig själv?

De står nedanför huset tätt intill varandra och väntar på varubilen och hon förstår inte varför de måste stå här när det är så mörkt men de måste handla mjölk säger mamman för den är så tung att bära hela vägen från affären och mamman orkar inte eftersom hon har barnen att hålla reda på och att dessutom bära och släpa på mjölk hela den långa vägen från affären är omöjligt och mamman säger att hon måste stanna vid mammans sida och hon håller hennes hand i ett fast grepp som om mamman tror att hon ska slita sig loss och springa därifrån men hon har inga sådana tankar för hon kan inte svika eller överge mamman när mamman behöver henne och plötsligt står han där vid mammans andra sida men det är inte honom de väntar på utan han står där och tränger sig på och mamman värjer sig men han tycks inte alls förstå utan tar för givet att de tycker om honom och vill ha hans sällskap och hon inser att det är på grund av honom som hon måste vara där vid mammans sida. Han skrattar.

Vad är fiktion och vad är verklighet? Är det jag som vill tro att Paule i *Mandarinerna* skulle kunna bli stark på egen hand, styrkt av andra kvinnor omkring henne? Är det påminnelsen, skuggan av mitt förflutna jag värjer mig mot? Jag vet ju innerst inne hur utsatt och kringskuret min mammas liv var i den lilla staden med förtäckta jantelagar. Att lämna en man, att bryta mot normen, att välja ett annat liv.

Jag drömmer om blodiglar men åsynen av dem påminner mest om en blandning av skogssnigel och mördarsnigel. Blodiglarna, *Hirudo medicinalis*, har trängt sig in under fingrarnas naglar och är synliga endast som små svarta märken, men när jag får tag om dem och drar fram dem sväller de genast, brunsvarta och glänsande av fukt, stora som de sniglar jag under dagarna avlivar. *Arion vulgaris*, den spanska skogssnigeln livnär sig på kadaver och äter de sköra skotten i min trädgård. Jag klipper bryskt itu dem medan jag vänder bort blicken för att slippa se deras slemmiga inre välla ut över den svarta jorden.

Bär framtiden på möjligheter för oss människor att övervinna vårt biologiska arv? Idag kan döva få hörseln tillbaka genom Cochlea-implantat. Det är inte längre främmande att tänka sig att vi med morgondagens teknik och inopererade datorer kommer att kunna vidga våra sinnens kapacitet ytterligare. Tanken att vi människor, genom att bli mer artificiella, inte fjärrar oss från naturen utan snarare närmar oss. Att vi skulle kunna få ett rikare register av sinnesintryck och till exempel ta del av vad insekter och andra djur ser och hör (denna ständiga strävan att växa och vidga våra vyer). Är det vår framtid? Ett paradigmskifte som kan bli verklighet (och varför är det då så svårt att acceptera, det öppnar för nya möjligheter. Och kärnan i visionen: att övervinna döden, att inte längre vara utlämnade åt förgängligheten).

Att mamman inte klarar av att vara ensam med honom och det är något obehagligt med hans blick och han undrar om

inte hon ska springa därifrån en stund och mamman kramar hennes hand så hårt så hårt och hon kniper med munnen och skakar på huvudet att nej hon lämnar inte mammans sida trots att hon nu är rädd och inget hellre vill än att springa tillbaka in i huset och mammans röst är fast och bestämd när hon talar till mannen men rösten låter ändå för liten och han bryr sig inte utan tränger sig på och hans ögon är alldeles för närgångna och det enda som håller tillbaka honom och det enda som räddar mamman nu är att hon står där och står kvar och håller mammans hand för hon är ändå ett barn och mot ett barn kan han inte bete sig hur som helst och till slut ser de lyktorna från varubilen som närmar sig och då får han bråttom och nu måste han gå och han gör det med en suck och åt henne blänger han och den där inställsamma blicken som han nyss har haft är nu helt borta och innan han försvinner in i mörkret vänder han sig om och kastar de fula orden mot hennes fina mamma och orden är alldeles för stora och fula. Jävla hora. Hora. Luder. Och mamman muttrar tillbaka men genom handen känner hon mammans bultande hjärta och hur hon själv måste vara modig och stark för mamman är innerst inne så rädd så rädd.

Själv mordet ligger som en skugga över minnet av flera av dessa kvinnors liv. Det brutala i ett sådant beslut. Det avbrutna skrivandet. Den trånga vardagen, det trängda livet. Sylvia Plath lämnar sina två barn när hon tar det avgörande steget.

När jag lämnar kalhygget, eller snarare platsen som har varit kalhygget, passerar jag snart Gläntan. Det är inte alltid jag stannar (jag får tända min sänglampa mitt i natten för att skriva ner de här raderna). Skogen är full av minnen. I mitt minne finns ett före och ett efter motorvägens anläggning. Den breda asfalten skär rakt igenom och trasar sönder skogen. Där har funnits stigar och vägar som aldrig kommer att återupptas. Spåren som borde finnas och leda rakt mot det breda fältet av asfalt är helt utplånade och där syns ingenting som minner om att det nånsin har funnits en stig.

Vi läser *Halv elva en sommarkväll* i gruppen som jag har blivit inbjuden till. En varm septemberkväll träffas vi i en kolonistuga för att diskutera boken. Kolonin ligger mitt inne i tättbebyggt stadsområde men trädgårdarna bildar en mur mot omgivande gator och hus. Vi sitter ute under fruktträden. Jag har tagit med en flaska Manzanilla och vi dricker av äppelsherryn innan vi tar oss an den franska musselsoppan. Mörkret sänker sig. Jag berättar om hur jag närmast varit besatt av Marguerite Duras och läst allt jag kommer över. Jag har till och med gått så långt att jag inhandlat några av hennes böcker på originalspråket, *Dix heures et demie du soir en été* och *Emily L.* Franska språket, jag som endast förstår några spridda ord. Jag förklarar att jag tycker om att föreställa mig prosodin i språket när jag läser tyst för mig själv. I *Halv elva en sommarkväll* skjuter Rodrigo Paestra, den bedragne mannen, ihjäl sin unga hustru och hennes älskare. Han gömmer sig sedan på hustaken i skydd av mörker och regn. Maria betraktar på avstånd hur hennes egen man och väninnan åtrår varandra. Maria lutar sig in i friden som

sprider sig i kroppen från klunkarna av Manzanilla. Hon engagerar sig mer i stadens svartsjukedrama än i sin egen mans äktenskapsbrott. Hon dränker sina egna känslor i berusningen från den andalusiska sherryn. Senare försöker hon rädda Rodrigo Paestra undan poliserna. Som om hans brott är rättfärdigat.

Innanför den inbundna diktsamlingens hårda pärm ser jag att jag fick den av min syster på min femtonårsdag. Samlingen *Till dig*, min första bok med dikter, min första djupare bekantskap med Karin Boye. Då hade hon redan varit död i nästan trettio år. Nu i efterhand inser jag att det måste ha varit jag själv som tog initiativ till den presenten.

Från mormoderns barndom hör hon namnen på avlägsna platser, Malgomaj, Nästansjö, Södra Långstrand. En av mormoderns bröder blir aldrig vuxen, han är bara ett barn när han drunknar i den djupa Vojmsjön. Det iskalla vattnet som omfamnar honom och fyller hans lungor. Hon lyssnar till berättelsen och känner skräcken när pojken faller överbord och paniken när fadern försöker rädda honom. Hon ser framför sig bilden av hur pojkkroppen sjunker och sjunker mot botten av det djupa vattnet.

Mandarinerna publiceras i mitten av femtiotalet, ungefär vid samma tid som min födelse. Simone de Beauvoir är då fyrtiosex år, sju år yngre än min mormor vid samma tid. Anne Sexton och Sylvia Plath är samtida. En period i

Boston umgås de i samma kretsar. Samtalsämnet är ofta självmord. Tillsammans omsluter deras födelseår min mammas.

När jag går i skogen, stannar jag ofta till vid en viss glänta. Om det är sommartid, om ljuset faller in på ett bestämt sätt så att fräkenväxterna bildar en mjuk matta av fjäderlika vajande plymer, blir jag stående och betraktar det fina ljuset som får varje fuktdroppe att glittra. Jag har försökt fotografera och fånga synintrycket på bild men känslan och upplevelsen av gläntan vill inte fastna. Och om jag kliver in i gläntan och rör vid växterna känner jag deras sträva stammar. Förnan är karg. På nära håll försvinner de mjuka och fjäderliknande plymerna. Växten blir primitiv och enkel, åsarna längs stammarna är sträva av kiselföreningar. Jag vet att fräkenväxterna tillhör ormbunskväxterna, att de har sett likadana ut i årmiljoner men att ormbunskväxter är de högst utvecklade av de sporbildande växterna.

Anne Sextons poesi. Hur hon börjar skriva utifrån sin position som ung amerikansk hemmafru. Skrivarkurserna, depressionerna. Avslutet, hur hon andas in avgaserna och förgiftas av kolmonoxid.

Bullret från tusen bilars brus när skogens egna ljud tystnar. Spåren efter avklippta vägar och stigar som sakta försvinner in under en växande växtlighet. Jag skulle så

gärna vilja gå längs den där stigen där det inte längre är möjligt och följa vägen upp genom hagen med de två körsbärsträden. Det fanns en passage längs den där vägen som jag inte längre minns.

I *Glaskupan* skildrar Sylvia Plath nästan autentiskt sitt eget självmordsförsök då hon tjugoett år gammal kryper in i en trång hålighet i familjens källare för att dö. Hon har med sig en burk med sömntabletter och ett glas vatten. Hon täpper för gömslet med vedträn. Tre dagar senare hittar familjen henne fortfarande vid liv. Nio och ett halvt år senare, en kall vinterdag, öppnar hon gaskranarna i lägenheten på Fitzroy Road 23 i London.

Vad händer med en skog när man låter skära av den och klyver den med asfalt? Vad händer med städer som trafikeras hårdare och hårdare. Vad händer med luften som ska härbärgera dessa avgaser? Varje dag står den danske mannen Jesus-Jensen på sin post mitt i trafikhavet i Laguna Beach men hans protester mot den växande trafiken drunknar i motordånet. *Din stund på jorden*. Vilhelm Mobergs gestalt Jesus-Jensen vill skydda och bevara det jordiska människolivet.

Den andra drömmen. Min syster går för nära kanten av sjön där isen är bräcklig. Jag uppfattar faran men hinner inte varna. Hon faller i och försvinner ner under ytan. Jag gör hålet i isen större och simmar ner för att leta. Vattnet

är förvånansvärt varmt, brungrönt och aningen grumligt, men jag har ändå god sikt. Men ingenstans finns kroppen. Jag får till slut ge upp. När sedan den andre dyker ner för att fortsätta leta, försvinner även han. Jag blir ensam kvar och väntar men ingen kommer tillbaka.

Det är en mycket varm och stilla augustinatt. Året är 1981. Mina fönster, som vetter ut mot gården, står vidöppna för att släppa in svalkan från den mörka nattluften. Jag vaknar av ljuden från röster som rör sig i dunklet utanför. Jag kliver upp ur sängen och ställer mig vid fönstret för att se efter vad som händer. Rösterna kommer från tre gestalter. De går över den kringbyggda kullerstensgården och fortsätter upp i trappuppgången som ligger snett innanför min egen. Anna som bor tvärsöver gården har också vaknat. Hon står i sitt öppna fönster och betraktar samma scen som jag. Hon ropar med låg röst att jag absolut inte ska gå ut i trappan och tända ljuset. Efteråt förundras jag över hur hon redan då insett vad som har hänt. Min uppgång delar samma trappljus som Åsas skrivarlägenhet. Jag ser hur gestalterna rör sig uppför trappan. De dova brytljuden när de slår in dörren till hennes lägenhet. Hur de ställer upp alla fönster ut mot gården och släpper ut den instängda och giftiga gasen som har strömmat ut alldeles för länge från de vidöppna kranarna.

Med morfadern är det något annat. Hans sjungande röst när han kommer nerför trappan för att gå till hönsen varje morgon och detta spännande att få vara med honom och röra i spannen med potatisskal och vatten och det

svällande hönsfodret som morfadern sakta fyller spannen
med från den tunga säcken medan hon själv får förtroendet
att röra och röra. Att känna sig så viktig och betydelsefull.
Att hålla jämna steg bakom hans gestalt när de går stigen
som leder upp genom den branta trädgården till hönsuset.

I underjorden kryper
jordstammar
som binder
ovanjordiska skott
vid varandra.
Equisetum
Sylvaticum.

I öppningen mellan träden
sträcker sig
ledade stjätkar,
ihåliga och kransgrenade,
könlösa och vegetativa.

Andra skott,
fertila och sporbildande,
bleka, kottlika
strobilus i stjätkarnas toppar
växlar växtens
två generationer.

Den tvåkönade gametofyten,
anteridium, arkegon.
Vätan och befruktningen.
I gläntan dröjer fukten
från den nattliga
transpirationen.

Jag står inför gläntan i skogen. Jag ser hur det energirika solljuset faller på dropparna som hänger i kransarnas grenar. Vad är det med dessa fräkenväxter som är så fascinerande? Ursprunget, generationsväxlaren. Befruktningen som är beroende av fukten. Den dominerande könlösa och sporbildande generationen. Att se spåren av dessa steg i livets utveckling. Jag föreställer mig en svunnen tid med skogar av ormbunksväxter. Att gå vilse under den täta växtligheten som skymmer ljuset.

De går i skogen med morbröderna. De stannar till och böjer sig över växterna. Morbrodern som hela tiden känner till så mycket, benämner växterna med latinska namn och uttalar orden med främmande klang. *Linnaea borealis*, *Lycopodiophyta*, *Salix caprea*. Orden är svåra att härma och lägga på minnet. Morbrodern samlar i påsar medan han pratar och pratar och de lyssnar till hans röst och till de märkliga namnen. Längre in i skogen ligger Iglasjön. De närmar sig tjärnen genom att kliva ut på den gungande mossan men de kommer aldrig helt nära vattnet, det är för vanskligt och farligt.

– Bottenlöst, säger morbröderna.

Blodigeln är en av arterna i klassen iglar, *Hirudenea*. Den är ganska sällsynt. Det finns andra iglar i kärr och vattendrag och blodigeln kan ofta förväxlas med hästigel. Det är bara blodigeln som suger blod från människor. Jag kan inte påminna mig att jag någonsin har sett en blodigel eller hört att det skulle vara någon risk att angripas av dem trots att jag tycker mycket om att bada i svarta och mörka skogstjärnar. Jag tycker om att sträcka ut armarna framför mig i simtag efter simtag och jag tycker om att iaktta min kropp när den blir alldeles gulbrun i det humustyngda vattnet.

Jag läser Karin Boyes *Kris*, jag slås av de existentiella grubblerierna, hur starkt upproret är mot samhällets föreskrivna och rådande normer och avvägningen av vad som anses rätt eller fel i mänskliga relationer. Att underordna sig eller våga gå sin egen väg. Jag slås av den kristna traditionens starka inflytande över tankar och hur den påverkar vad som är tillåtet. Malin Frosts blickar på flickans nacke som hon har i bänkraden framför sig. Boken kommer ut i mitten på trettitalet, tjugo år före *Mandarinerna*. Min mamma är då tre år.

Det är först långt efteråt som jag tänker på tjärnens namn. Detta att den heter Iglasjön. När jag söker på nätet ser jag att det finns många sjöar och vattendrag med samma namn. Utspridda över landet. Det fornnordiska ordet ighil, något som sticker ut, parasitens förmåga att hänga fast vid sitt värdjur.

Jag kan inte komma förbi frågan. Är jorden på väg mot en kommande tid av enklare livsformer? Är vi hotade av vår egen intelligens, av en intelligens som går utöver vår egen, som vi själva skapar? Massförstörelsevapen. Nedsmutsningen av vår jord, vårt vatten, vår luft. Harry Martinson skriver sitt lyriska rymdepos *Aniara* under mitten på femtitalet, en tid då inte bara hoten från kärnvapen och kapprustning växer utan också konsekvenser av det moderna samhällets påverkan på miljön. *Aniara* förebådar jordens undergång.

Gröten den annars så goda gröten blir så svår att svälja efter att mamman stänger in sig på toaletten och hotar att skada sig själv och hon är den enda som gråter och bryr sig om mamman för systrarna är i uppror och alla är arga på varandra och hon är så förtvivlad för hon kan inte hjälpa mamman nu när dörren är låst och mamman vill aldrig komma ut igen och gråten väller upp genom hennes tunna kropp och hon bultar och bultar på den stängda dörren medan systrarna stänger in sig i rummet och inte vill lyssna på mamman som inte vill leva längre och hon bönar och ber att mamman ska komma ut igen och till slut öppnar mamman dörren och hon vill vara med mamman och hon vill äta av den goda risgrynsgröten som hon har hjälpt mamman att röra i hela morgonen och som nu har stelnat i grytan i köket och hon har längtat så men när hon sitter ensam i köket med mamman eftersom systrarna vägrar att komma ut ur sitt rum då vill inte gröten gå ner trots russinen och kanelen och inget går att svälja utan allt bara stockar sig i halsen som har blivit så trång så trång.

Redan vid första besöket vet hon att det mörka vattnet täcker ett djup som består av gränslös dy och att de måste vara försiktiga. När systemen en gång trampar fel suger underlaget genast fast hennes stövel. Som om någon vill hålla henne kvar. Endast morbrödernas närvaro kan rädda systemen nu. Självt saknar hon kraften som krävs för att vinna över det svarta kärret.

Dykungens dotter. Jag stryker för och stryker under de många adjektiven och adverbena som färgar texten i Birgitta Trotzigs prosa. Särskilt i den här boken. Jag ser för mitt inre bilderna av den mörka jorden som tynger och håller nere och håller fast. De släpande stegen. Bilderna från min barndoms skog som tränger fram och tar plats i mitt medvetande. Trotzig är nästan jämngammal med min mamma. Samtida. Trotzig är två år när mamma föds och går bort fyra år före henne.

Malin Frost tycker om fröken Mogrens lektioner i kristendom, hon uppskattar hur fröken delar med sig av sina erfarenheter från ett långt liv med socialt arbete. När Malin tvivlar på sin tro söker hon upp fröken Mogren. Nu vill Malin ha råd i sin vilshenhet och hyser en förhoppning om att få hjälp och stöd från någon vars tankar hon respekterar. Men fröken Mogren blir förskräckt när Malin delger henne sina självanklagelser och självupptagna tankar.

Min egen tonårstid är fylld av religiösa grubblerier. Detta trots att familjen inte är särskilt religiös utan snarare utövar en moral som bygger på att underordna sig omgivningens krav av vad grannar ska tycka och tänka. Det är mycket viktigt i den lilla staden där alla känner alla, att inte avvika eller vara annorlunda. Min konfirmationspräst är stor och bullrig med en självklar tro. Minnet av hur han en kall vinterdag berättar hur Guds försyn räddar honom när motorvägens väglag plötsligt släpper och bilen glider hjälplöst ner mot Vätterns brant. I

sista stund vänder Gud på händelseförloppet och låter underlaget greppa fordonets däck. Jag tycker om hans kraftiga och självklara stämma, hans starka tro som inger trygghet. I hans närvaro vill jag växa och vara duktig och jag vågar aldrig delge honom några tvivel.

Det är nu över sextio år sedan Martinson skrev sitt ödesmättade epos. Människorna i *Aniara* flyr den strålningsskadade jorden men rymdskeppet kommer ur kurs och allt liv ombord dör medan skeppet fortsätter på sin färd genom rymdens tomhet. Nu, sextio år senare, går resan ännu snabbare? Förändringarna, jorden som urlakas, arter som inte längre kan föröka sig, städer som växer, befolkning som växer, bilars avgaser, flygens utsläpp. Bergrum som ska förvara kärnbränsle. Under samma tid som *Aniara* blir till, femtitalet, bilden av min mamma som ung kvinna, hur hon gång på gång är havande och hur hon bär fostren innanför den spända huden.

Ibland roar vi oss med att gå rakt genom skogen med karta och kompass för att undersöka om vi kan hitta fram utan att följa stigarna. Den magnetiska nålen svänger över kartans abstrakta landskap och Solveig är den som alltid får bekräfta och säkra vägen. Hon känner kartans tecken bäst av oss alla. Ibland passerar vi platser som vi är bekanta med; ladugårdsplanet vid Norra Boarp, stigen som leder till utkikstornet. Så försvinner vår väg in igen i snåren mellan barrskog och lövsly. Vi kommer alltid fram ur skogen rakt på tjärnen.

Fröken Mogrens fasa när Malin ger uttryck för sina tvivel på Gud. Malin kan inte se sig själv som god nog och hon vill dessutom inte heller vara god nog. Fröken Mogren hänvisar till Luther. Att se sig själv som övergiven av Gud, det är en synd, menar hon, att låta sina tankar kretsa alltför mycket kring det egna jaget och grubbla över den egna frälsningen.

Det är berättelserna, när jag som barn går i söndagsskola, som fångar mitt intresse men senare under konfirmationen dominerar de existentiella frågorna, meningen med livet och tyngden av skulden som vi alla bär på. Att bli märkt av livet som Mojan i *Dykungens dotter*, skammen att bära ett oäkta barn som får henne att lämna hemmet och söka sig till staden. Avvikelsen, gardinringen som hon trär på sitt finger för att framstå som ärbar och normal men som gör att hon betraktas som sär. Åren när mamma varje sommar hyr en stuga under några veckor och vi tillsammans åker på semester. Hur mamma plockar fram de undagömda guldringarna och sätter tillbaka dem på sitt finger.

Nu mera går jag inte längre så långt som till Iglasjön eftersom den ligger alldeles för djupt in i skogen. Jag vet att det idag är möjligt att komma en annan väg med bil, men det är inget som jag tar mig för på egen hand. Och det är inget som lockar. Det är något med minnesbilden som jag inte vill störa. Däremot går jag ofta stigen som leder

förbi Pengakällan. Den stigen har förstås också förändrats. Breddad och utjämnad skär den genom den utglesade granskogen och platsen kan inte längre alls liknas vid en målning av John Bauer, vilket den gjorde förr. Detta trots att motorvägen inte syns eftersom den ligger gömd i en svacka men ljudvågorna rör sig hela tiden genom skogsluften som en ständigt närvarande skugga. Men källan är orörd, precis som den var då, i en spricka i berget.

Det finns en självklarhet i att tro på något högre under min barndom. Inte nödvändigtvis en tro på Gud men något högre, något utöver det som vi människor är. Något som tar vid när vi inte längre finns. Denna tanke som är så svår att förstå, att vårt medvetande ska upphöra och försvinna. Det rent känslomässiga motståndet i att acceptera den egna identitetens tillfällighet. I Pengakällan, som inte är en källa utan snarare en vattensamling i en spricka i berget, kastar vi pengar för att önska verklighet av våra drömmar.

Malin Frosts pappa har sin givna plats vid översta bordsändan. Han är huvudet högre än alla andra även när han sitter ner. Han utstrålar befallning och makt medan modern böjer sig i ett underdånigt tjänande. Hans förakt när Malin visar sin sårbarhet och skörhet, ringaktningen inför detta svaga som det kvinnliga könet uttrycker.

Det är först efter Åsa Nelvins död som jag läser en av hennes romaner, *Tillflyktens hus*. Något eller snarare några år tidigare har jag skrivit en B-uppsats i litteraturvetenskap och fördjupat mig i Kafkas *Slottet*. På ett märkligt och hopblandat sätt placerar jag dessa båda båda böcker i min minnesbank. Jag tänker att jag förmodligen har använt samma hus, när jag har skapat mina egna bilder i de båda läsningarna. Och samtidigt är jag medveten om att det verkliga huset som jag har använt inte längre finns kvar. Och i detta huset var jag aldrig inne men tycker mig ändå veta hur där ser ut (detta förvirrande gytter av tankar. I efterhand vet jag inte ens om huset någonsin existerade men däremot är jag säker på att det låg i samma område där jag hade min ateljé under de där mest intensiva åren som konstnär). Jag ser framför mig de invecklade gångarna och de ödsliga rummen. Svårigheten att hitta ut.

Iglarna är hermafroditer, tvåkönade. Djuret har både hanliga och honliga könsorgan. Vid en befruktning fungerar det ena djuret som givare och det andra som mottagare av spermier. Blodigeln är en utrotningshotad art. Många vattenorganismers livsmiljöer försvinner när kärr och dammar dikas ur och fylls igen.

Asfalten täcker marken
där gruset en gång
krattades runt huset.
Andas jord. Denna önskan
att stanna upp och återkalla
bilder ur förfluten tid.

Bitumen och krossad sten.
Det mörka becket binder
den gjutna belägningen.
Min becksvarta
och heta smälta;
destillerad tjära, harts,
paraffin, vax.

Doften av nylagda vägar
sprider sig genom
verkstadens rum.
Svartan i materialet
glänses av ljus
när bildstoden växer
och tar hans form.

I maj blommar de många äppelträden, små rosa blommor fyller trädgården. Det är just ett sådant träd som öppnar vägen till en ny dimension i mitt tidiga måleri. Nu efteråt tänker jag att det är betraktandet, seendet som förändrades. Frukten av blommorna har namnet James Grieve. Äpplena ska mogna i september och få ett gulrött vaxlikt skal. Söta, syrliga och saftiga frukter.

Gravsänkan bildades för 650 miljoner år sedan. Så olik den svarta tjärnen. Att föreställa sig och försöka förnimma krafterna när jordens skal gled isär och kontinenter rörde sig i förhållande till varandra. En landsänkning som uppstår mellan parallella förkastningar.

Om vintern, när isen lägger sig, kan jag se rakt ner till stenarna på botten trots flera meters djup. Det vidunderliga i att låta den egna kroppsvikten bäras på detta lager av fast materia. Att se djupet under sig och samtidigt vara omsluten av himlens vidd och det öppna landskapet.. Men dessa vintrar inträffar alltmer sällan. För att isen ska lägga sig krävs långa perioder med kallt och vindstilla väder då sjön ryker gång på gång och vattenhinnan till slut stelnar. Material expanderar i fast tillstånd och blir lättare än vattnet under. Detta som är villkoret för att livet under ytan ska överleva vintern, och i förlängningen villkoret för att vi finns. Under många år är jag närmast besatt av att återvända, att gå längs vattnet och att stanna till vid den lilla stranden.

På en loppmarknad hittar jag en stor gryta som är perfekt för att smälta vaxet till min egen blandning. För att få en fin och formbar konsistens bryter jag sönder och rör ner en del beck, två delar harts, tre delar paraffin och fyra delar vax. Jag håller ut den heta smältan över rostiga plåtar och massan får stelna i kakor som i konsistensen liknar en seg

kolasmets. Om vaxet är lagom tjockt kan jag sedan skära stycken med en kniv som jag först värmer i stearinljuslågan. Senare när jag skulpterar kan samma kniv, när den är tillräckligt het, användas för att smälta samman vaxbitarna men bäst fogar jag ihop dem med hjälp av värmen från en lödkolv. Lukten från vägars beläggning sprider sig i min ateljé. Jag tycker också mycket om att modellera materialet, att värma den stela massan mellan fingrarna och få den mjuk och formbar. Att tänka glansen i svärtan omvandlad till brons.

Hon är på väg hem från skolan och det är sen höst när mörkret faller tidigt och det är redan skymning när hon går längs kyrkogårdsmuren och bilen kommer glidande bakom henne och hans intensiva blick som betraktar henne och fastnar på hennes kropp när han saktar in och nästan stannar men till slut ändå passerar och rädslan som griper tag i henne och säger åt henne att hon måste fly så snabbt som hon bara kan och hon rusar upp mellan träden längs genvägen som tar henne upp till en annan gata och bakom sig ser hon hur bilen ökar farten och kör fram till korsningen för att vända och hon vet att hon måste hinna undan innan han kommer tillbaka och upptäcker hennes flyktväg.

Att vara *Emily L.* Att känna igen denna kvinna, denna hög av trasor, kvinnan som inte längre skriver några dikter. Att känna henne. Inifrån. Och som Sara Stridsberg skriver i förordet: ”att det enda som räknas är att vara denna kvinna trogen, att vara henne trogen är att vara texten trogen.”

Maktmissbruket. Att ha denna makt över en annan människa. Att vara den andre. ”Varför dricker män vin och kvinnor vatten?” skriver Virginia Woolf.

Kylan i vattnet dröjer kvar långt in i sommaren. Ofta kan vi inte bada förrän i augusti. Vi simmar över de väldiga stenblocken som täcker botten och fortsätter ut på öppet vatten där vi trots djupet ibland upptäcker stenar som är så stora att vi kan nå ner med fötterna och för en stund bli stående långt därute med våra ansikten över ytan. Vi skrattar.

Morbrodern säger att han gärna skulle vilja vara med om ett sådant experiment, att bli nerfrost och uppväckt om flera hundra år. Hon ser framför sig de stelfrusna köttstyckena som ligger staplade i frysen nere i källaren, hur hårda och oformliga de är och hur kroppen skulle ligga i ett sådant förvar och lita till att någon gång få vakna igen. Om det bara vore möjligt, säger morbrodern, skulle han gärna ställa upp på ett sådant försök.

Strax norr om staden genomför ett gruvbolag provborrningar efter sällsynta jordartsmetaller. Man finner höga halter av yttrium, dysprosium och zirkonium. Eftertraktade, tunga och sällsynta jordartsmetaller. Det

kanadensiska gruvbolaget söker tillstånd att genomföra provbrytningar. Planen är att brytningen ska ske i ett dagbrott som kommer att gräva ett djup på ett par hundra kvadratmeter i naturen. Dagbrottet hotar att förgifta dricksvattnet för tusentals människor. Men många röster menar att en sådan gruvdrift för med sig en utveckling.

Transparente blanche, Maglemer, James Greeve, Stenkyrke, Cox Pomona, Ingrid Marie, Ribston. Sorterna avlöser varandra i den sluttande trädgården och efterhand plockas höst- och vinteräpplen in och läggs i lådor i den mörka källaren. Många år senare står lådorna kvar, staplade på varandra, fyllda med allehanda skräp, tomma burkar och övergivet porslin.

Framtidens möjligheter att operera in teknik i den egna hjärnan, att förbättra och förädla människans sinnen, att låta kroppen bli en del av tekniken och tekniken en del av våra jag. Floden som Richard Dawkins beskriver, floden vi alla följer och som vi är en del av, livets flod. Var finns gränserna för vårt biologiska liv?

Existerar hon ens, *Emily L*, kvinnan med namnet som den passionerade villavakten ger henne för att skydda hennes verkliga identitet. Hon som inte längre kan skriva när den viktigaste dikten går förlorad. Hon som offrar allt och följer den mediokra kaptenen och lever som en flykting när de far fram över oceanen, hon med ett glas bourbon

ständigt till hands för att döva sina sinnen. Och vem är han, kaptenen, mannen vid hennes sida? Han som våndas så inför diktens uppenbara sanning: att han inte nämns, att han inte alls existerar i sin kvinnas värld. Han som bränner hennes dikt. Han som älskar henne med hela sin sexuella kraft och som tillåts härja runt i hennes sköte?

Ibland undrar jag om han är en del av våra egna jag.

På hösten, alldeles i skiftet mellan oktober och november, går jag utefter vattnet ner till hamnen och fortsätter ut längs hamnbassängens sydsida för att titta på fiskarna, Salvelinus. Jag går längst ut på vågbrytarens arm. Vattnet ligger alldeles stilla och under ytan mellan stenblocken simmar fiskarna om varandra, de brandgula bukarna glänser och de vita strecken på fenorna lyser i det manganblå vattnet. Jag vet inte vad de gör eller varför de kommer in så här i hamnbassängen just vid den här årstiden. Jag kommer på mig själv att jag flera gånger har tänkt att jag ska ta reda på detta.

Vi dricker ofta te tillsammans. Vi hjälps åt med att baka scones eller sockerkaka och sedan dricker vi te. Vi kan sitta i timmar i köket därhemma. Mamma låter oss hållas, det lugnar henne att vi är så stillsamma jämfört med de äldre systrarna. Vi för långa och djupa samtal om konstens möjligheter och livets begränsningar. Vi upptäcker att vi kan gå rakt över fälten och hittar en egen strand där vi för det mesta får vara för oss själva under de där åren då vi pratar och pratar och är så allvarliga.

Malins rektor förslår att hon ska studera teologi. Att Malin har glidit ifrån tro till otro är inget som lyser igenom i hennes texter. Malin blir rasande när hon inser att rektorn ser hennes betyg och skrivefärdighet som enda måttstock på vad som krävs för ett sådant yrke. Hon förklarar att hon har börjat tvivla men rektorn menar att det är stadier som alla går igenom, kallelsen väntar. Och Malins uppror, protest: ”Jag är själv svärd och vilja.”

Jag sprayar rödsprit över vaxfiguren och det fina systemet av kanaler och medan ytan fortfarande är våt av spriten penslar jag den med finmassa. Jag fortsätter sedan att packa in allt i ungefär fyra centimeter tjock finmassa och ytterligare två centimeter grovmassa. Finmassan består av en del gips, en del finsiktad tegel och en del finsiktad gammal formmassa. I den grova massan tredubblas andelen gammal formmassa. Luften är tät av damm. Jag andas genom munskyddet men ändå lägger sig gipset som en matta över andningsorganen.

Livs-zonen i vårt solsystem är begränsad till jorden, en smal strimma i det gigantiska avstånd som planeterna roterar i från solens mitt till systemets yttersta kant. Att föreställa sig dessa rörelser, gravitationen, massan, energin. Fusionsreaktionerna i solens kärna är bränsle så länge solen lyser. Energin strålar utåt genom strålningszonen och konvektionszonen.

Det mänskliga ögat begränsar inte längre vår världsbild. Som en avlägsen stjärna är Andromedagalaxen synlig från jorden. Vintergatan och Andromeda, två av ungefär fyrtio galaxer som utgör den lokala galaxhopen.

Jag har svårt att föreställa mig resan ut i rymden, till en annan planet, till månen. Att kunna leva i en rymd som saknar förutsättningar för biologiskt liv. Jag tycker om att känna jorden och marken under mina fötter. Jag kommer på mig själv med att jag inte ens tycker om att befinna mig på öppet vatten.

Jag vet inte om det är möjligt för en kvinna att bli präst vid tiden när Karin Boye skriver boken om Malin. Boye som är samtida med min norrländska mormor men född i kvarteren där jag nu bor, skriver *Kris* fram mot mitten på trettiotalet.

Anna Rydstedt växer upp på Öland men flyttar till Lund för att studera. Rydstedt tillhör generationen efter Boye, hon är född samma år som Anne Sexton (samtida med Birgitta Trotzig, min mamma, Sylvia Plath). Rydstedt bestämmer sig tidigt för att studera till präst men inser snart att det inte är möjligt för hennes del, eftersom hon är kvinna. Hon ger uttryck för sin besvikelse i diktsamlingen *Bannlyst prästinna*: ”Avdankad, kristen prästinna / utan betyg i exegetik / men med levande tro / på Vår Herre i Kristo, / ...”

Hjärtat, denna muskel som håller oss vid liv. Vi människor har en gång varit övertygade om att hjärtat rymmer människans själ. Och blodet, vätskan som binder släkt vid

släkt, broder vid broder, syster vid syster. Heligt, dyrbart, oberörbart. Inte som idag, utbytbart. Språket bär fortfarande spår av denna villfarelse: av hela mitt hjärta, hjärtevän, blodsband, blodsförvant, blodskam.

En annan plan för utveckling av trakten är att anlägga en väg som kommer att skära sönder fälten som breder ut sig ner mot sjön. Om sommaren blommar kamomill, vallmo och blåklint bland den mognande säden. Jag tycker så mycket om att gå mellan fälten då. *Matricaria chamomilla*, *Papaver rhoeas*, *Centaurea cyanus*. Maggie Nelson kallar sin bok för *Bluets* utan att veta att *les bluets* kan översättas till blåklint men det är inga romantiska franska blåklint, de är amerikanska, toviga, vilda och starka. Men vad ska jag säga om mina som lyser i den mognande säden. Färgen är så stark att den räcker för att jag ska bli stående långa stunder och inte riktigt vet vad jag ska göra av mina intryck. Jag vill så gärna hålla kvar.

Morbrodern anser att systrarna kan läsa teologi och bli präster trots alla deras tvivel. Tron är inte så viktig, menar han, de som ändå läser så mycket och grubblar över livets villkor. Prästycket är, enligt morbrodern, ett arbete som andra och har en bra status och stadig inkomst. Om de nu absolut inte vill bli läkare eller tandläkare så är det ju ändå ett möjligt alternativ menar morbrodern.

Jag tycker också mycket om att gå längs fälten under hösten när några fortfarande är gröngula av klöver medan andra lyser i ockra av stubbad säd. Att iaktta gränsen mot vattnets blå. Men staden växer och den planerade vägen ska avlasta kullerstengatan som går tvärs igenom staden där alla affärer ligger. Vägen där anses vara för hårt trafikerad under de korta semestermånaderna. Jag skriver mitt namn på listan i protest mot denna framtida förändring och ingrepp på åkrarna som breder ut sig ner mot sjön.

Att gjuta i brons är ett för tungt ensamjobb. Jag slår mig ihop med andra skulptörer. Först ska vaxet smältas bort. Vi staplar alla de rundade formarna på varandra och fyller ugnen som vi sedan murar igen. Med tratten stående neråt får vaxet smälta och rinna ur och lämna efter sig ett tomrum när kopian av skulpturen och dess system av ingjutningskanaler flyter undan. I tomrummet ska den heta bronzen senare få rinna in och fylla varje hålighet. Jag hyser en förhoppning om att vaxet ska ha lämnat ett perfekt avtryck i formmassan, att fingertopparnas linjer kommer att bli förevigade i brons.

Att ta vägen som leder in i skogen. Att följa vägen över fälten, som slutar tvärt där skogen tar vid. Att följa den vägen in i skogen. Att omslutas av denna täta skog där granarna står så nära inpå varandra att ljuset som faller in mellan grenverken inte når ner till marken. Att för en stund vara i och passera genom denna mörka skog och hysa en förtröstan om att efter hand komma ut vid älven.

Det händer att jag drömmer om att följa den andra vägen.
Den som går längre ner längs älven och in genom den
glesa björkskogen. Jag tänker att jag kan dela den vägen
med djuren och samsas med korna och kalvarna som betar
där. Jag ser att de ibland vilar runt de brokiga stammarna.
Här finns ett ljus men också ett avstånd som jag inte kan ta
på.

Femhundra miljoner år tillbaka och fram till idag. De första kordaterna, lansettfisken, den enkla ryggsträngen, munöppningen utan käkar, gältarmen. Pirål, nejonöga, hajfiskar, kordan omgiven av brosk. Blodkärssystem. Benfiskar. Ryggmärgen som kapslas in. Vatten in genom munnen, vatten ut genom gälarna. Hjärtat i hjärthåligheten. Fyra par gälar under gällock, gälar på gälblad, små fina blodkärl. Tiden, denna tid som förflyter.

Grenarna i trädet som inte är ett träd men som liknar ett träd med den gemensamma och ursprungliga stammen och en kronas förgreningar som tecknar bilden av livets ursprung, släktlinjer, sidolinjer. Benfiskar, broskfiskar, reptiler, fåglar. Aves, bevingade ryggradsdjur med fyrrummigt hjärta och lätt, lätt benskelett. Ben som är ihåliga, fyllda av luft. Fåglar som är jämnvarma och själva reglerar sin kroppsvärme. Fjäderdräkten som isolerar. Att kunna flyga. Att andas genom både lungor och luftsäckar, att andas luften två gånger för varje andetag. Andetag in, andetag ut. Detta syre som vi delar.

I den sluttande trädgården vid vattnet ropar kajorna till varandra med gälla skrik. De flyger i stora flockar och kastar sig ner i körsbärsträden när bären är som sötast. Jag jagar bort dem med klapprande händer och fåglarna lyfter i skrånande svärmar och flyr bort över trädkronornas toppar. De är snart tillbaka. Under tiden när bären mognar tycks kajorna bara bli fler och fler. De är en plåga när de plundrar de frodiga trädgårdarna.

Hundratals andra fågelarter är hotade på grund av mänskliga aktiviteter.

Mamma tycker mycket om att åka bil. Tillsammans gör vi flera dagslånga utflykter. Vi åker ofta längs den fina vägen som följer det väldiga sötvattnet norrut och så småningom leder upp mot berget som stiger brant vid sjöns östra strand. Vi stannar till vid den medeltida klosterruinen och vandrar runt i örtträdgården och bland resterna av rasade stenvägar och lämningar från en annan tid. Vi sitter i gräset och dricker kaffe och äter smörgåsar från vår matsäckskorg. En av dessa utflykter förlänger vi med ett besök till Ellen Keys forna hem som ligger vid foten av bergets sluttning ner mot sjön.

Gränsle över hästens rygg när solvärmens glöder över de bara axlarna och det torra dammet från vägen far upp runt hovarna och yr och fortsätter och fyller luften och berusningen när hon omsluts av dessa moln av mineralkorn och hon andas detta damm och fingrarna letar sig ner i och in i manen och håller fast och låren ligger tätt, tätt mot hästens varma hud. Att känna denna gemenskap med ett djur.

Rummen på Strand är lämnade i sitt ursprungliga skick. Vi kan vandra i tiden och se bilderna av hur vardagen gestaltade sig när Ellen Key bodde här. Malin, hushållerskan, kommer tillbaka från en sjukhusvistelse. Malin har varit inlagd för sina psykiska besvär. Hon är sysselsatt i köket med att förbereda soppan till middagen när hon lämnar sina sysslor, öppnar dörren och går ut ur huset. Det dröjer ett tag innan hon saknas. Jag föreställer mig tystnaden därinne, kontrasterna, ljuden från vinden

som utifrån trycker mot husets väggar och tak. I trädgården möter Malin snöstormen, hon kastar sig utför klipporna ner i de iskalla vågorna. Detta vatten som kan vara så obarmhärtigt kallt. När jag och mamma besöker platsen är det sommar men en rå och fuktig vind sveper in över land. Kylan från gravsänkan kryper över den brant sluttande trädgården och sprider sig in i det gulvita huset.

De åker med morbröderna till Girabäcken. Doften av ramlök slår emot dem när de går ner i ravinen. De följer den strida bäcken. Lövträdens skugga från alm, ask, ek, lind. Markens artrika flora: *Allium ursinum*, *Polygonatum multiflorum*, *Carex sylvatica*, *Dryopteris dilatata*. Ramlök, storrams, skogsstarr, lundbräken. Bäckens breder ut sig i rännilar över strandområdet innan den rinner ut i det stora sötvattnet.. Att grilla korv med morbröderna. De samlar pinnar till elden. Det är morbröderna som tänder och elden tar snart fart. Men innan man grillar ska man bada. Det ligger prestige i detta, att doppa sig i det kalla försommarvattnet och göra sig förtjänt av korven.

När hettan klingat av är tiden inne för att öppna ugnen och förbereda själva gjutningen. Vi river den igenmurade öppningen och lyfter varsamt ut de torra och varma formerna som vi försiktigt vrider ner i de förberedda groparna i den packade och fuktiga sanden. Skyddskläderna tas på, silvriga förkläden över tjocka tröjor, silvriga skydd över kraftiga skor, ansiktsmask, skyddshandskar. Bronsen som smälter i degeln. Spänningen stiger. Att vara med och lyfta degeln och

placera den i grimman. Slagga av. Att följa gjutaren och vara med och följa hans tecken och rörelser, koncentrationen i varje steg när vi fyller formerna med den heta bronzen.

Under åren med hästarna lär hon sig att bli säker i sadeln. Hon får till och med rida in en unghäst den där sista sommaren på ridskolan. En blackfärgad valack (hon vet att färgen är ljusbrunblack även om hon nu i efterhand vill tänka på den som varmare, halmgul). Lyckan när de känner varandra och följs åt i rörelserna. Det andra som skaver denna långa sommar. Ridläraren som är där han inte ska vara. Hennes rädsla och skammen när hon utsätts för detta onämnbare. Hon som annars brukar prata om allt tystnar och kan inte sätta ord på det som händer.

Myllret av bladlöss längs kardborrens stjälk, Aphidoidea, Arctium lappa. Svarta flockar kring växtens förgreningar. Honan kan ge liv åt identiska avkommor. Könlost. Men för att lägga ägg och övervintra krävs befruktning. Insekterna är överlevare där i tillvaron i min trädgård. Dagen, sommaren, ljusets tid. Honungsdaggen som lössen utsöndrar. Själva suger de ut växtens saft. Även tistelns stjälk är svart av bladlöss men när de kryper runt i rosornas knoppar bekämpar jag dem ivrigt med utspätt såpvatten. Såpan täpper till huden som lössen andas genom och stryper tillgången på syret.

Esther Greenwood i *Glaskupan*: ”När jag var nitton år var det renhet som var den stora frågan.” Och senare när dagarna sträcker sig framför henne som ljusa och vita lådor och skuggpartierna mellan dem försvinner och dagarna, tiden, framtiden blir en bred och oändlig aveny och det verkar dumt att tvätta sig om man ändå måste tvätta sig nästa dag.

Att knacka sönder formmassan som omger den gjutna skulpturen. Dammet yr i rummet. Att andas detta damm. Munskyddet håller undan det mesta, ändå täpper andningsvägarna till. Tanken att här stannar tiden eller att den buktar sig runt tingen, runt bronsens hårda men levande och gestaltande yta. Som att veckla upp presenter, hemligheter. Förväntningarna, överraskningarna. Den slutna tiden.

Strax bortanför Pengakällan går stigen i en djup böj och vänder tillbaka. Jag minns hur stigen förr fortsatte genom ett område med hasselbuskar och hur vi gick här med morbröderna på våra långa dagsturer bort till ruinen. Sedan motorvägen byggdes har jag aldrig försökt gå samma väg igen och vet inte ens om den finns kvar.

Trots sin längtan efter hästen kommer hon aldrig att återvända. Den sommaren förändrar så mycket. Trots att saknaden gör ont när hon under hösten som följer lyssnar på väninnorna och får höra om hur andra flickor rider

”hennes” häst. Och väninnorna som fortsätter att åka dit under helgerna och även återvänder till nästa sommars ridläger. Men hon åker aldrig tillbaka. Många år senare för hon detta på tal. Väninnan skrattar och säger att jovisst han fortsatte som förut men det var inget man bråkade om. Alla visste ju.

Under barndomen badar de aldrig i den stora sjön, detta vatten som breder ut sig i tre väderstreck och när det är mulet, i väster smälter ihop med horisonten. Vattnet är förorenat. Kloakvatten får rinna rakt ut i sjön. De vuxna förmanar, dit får de inte gå. Det är först senare under tonåren när kraven på reningsverken växer som de upptäcker möjligheten att gå längs kanten av åkern och komma ner till de små stenstränderna.

Till faderns föräldrar meddelar mormodern att de alla är glada över att vara av med den slarvern. När han några gånger försöker närma sig familjen ser mormodern till att snabbt få iväg honom. Det händer att han dyker upp utanför trädgården när mormodern inte är där och han står där och betraktar barnen men hon och syskonen blir mest skrämda och rusar in i huset. Senare packar hon ibland en väska med sina viktigaste saker och går ner och ställer sig vid vägen. Hon drömmer om en annan, att allt är ett misstag, att det finns någon annan. Hon tänker att han ska komma, att han ska känna det på sig, att han ska ana sig till detta att hon står där och väntar.

Gymnastikläraren som samlar alla flickorna innanför omklädningsrummet. Han vill prata med dem om det som ska hända, detta som innebär att de blir kvinnor. Alla flickorna är tysta och tittar förbi varandra. Han säger att de inte behöver vara oroliga för att berätta hur det är, att det är så naturligt. Flickorna skruvar på sig. Han säger att de kan be om råd från äldre flickor som redan känner till hur man ska hantera omständigheterna.

Barnet som Mojan i *Dykungens dotter* föder, hon tillhör faderns sort, hon bär på tyngden av arvet från den mörke fadern, tattaren. Hon är märkt av dyn som fadern är sprungen ur. Vid femton års ålder prostituerar hon sig, det är som om hon följer en förutbestämd bana. Hon förlorar rätten till sonen som hon kommer att föda, hon förlorar rätten till sin kropp, hon blir tvångssteriliserad och till slut återvänder hon till dyn som hon är sprungen ur och dränker sig.

Hon träffar den andra familjen vars hästar hon får ta hand om, sköta och rida som om de är hennes egna. Här får hon äta med familjen i det stora och vänliga köket. Lära sig köra traktor och samla in hö.

Genom skogen bort till ruinen längsmed stigen som leder förbi Pengakällan, källan som inte är en källa utan ett stillastående vatten i en spricka i berget. Minnet av stigen

som inte längre finns. Förbi området med hasselbuskar, ut på en grusväg och genom några hagar där vi måste öppna boskapsgrindar och stänga efter oss. Jag letar efter ett namn på detta område som jag inte längre kommer ihåg.

Att vara ensam med hästen i skogen under tidiga vårdagar. Precis under och strax efter snösmältningen och marken är fortfarande hård men ändå stiger vattnet i avtrycken som hästhovarna lämnar efter sig i den mjuknande förnan. Det rinner och sipprar längs stenblocken i slutningen ner mot stigen. Solen värmer hennes rygg. Hästen som spetsar sina öron, börjar trippa med hovarna, hela kroppen darrar spänt. Plötsligt bryter klungan av älgar fram ur skogspartiet framför henne. Hjortdjuren flyger över marken och klövarna nuddar endast lätt vid mossan när de fortsätter bort från henne och hästen.

När vägen leder in i skogen lämnar vi djuren bakom oss. Vägen fortsätter sedan att slingra sig genom blandskog och barrskog, det är hela tiden en skogsväg med gräs i mitten, förmodligen endast använd av traktorer eller skogsmaskiner, men vägen leder inte till ruinen utan förbi och bortom. Vi får vara uppmärksamma på stigen som tar av genom den täta skogsdungen till vänster, den ska vi följa för att komma fram till den plats där landskapet öppnar sig runt resterna av slottsruinen.

Det kommer en tid när hon väljer bort talet, när hon landar där på grund av ett inre tvång, när hon inte längre kan styra sin vilja. Hon är rädd. För att inte duga, för att inte passa in, för att vara annorlunda. Mamman, barnen. Att inte vara som andra familjer, fadern som inte finns.

Mojan som går i den tunga och svarta jorden. Hon möter mannen i skogen. Hon känner hans ensamhet, hon känner hans dåliga rykte och hon är isande rädd. Men ändå går hon tillbaka till skogen, hon går som en sömngångare till deras möten. Hennes grumliga tankar om att hon ska kunna rädda, att hon ska kunna erbjuda en trygghet i livet. Men en dag finns han inte längre där, han kommer inte tillbaka.

Farfadern och farmodern, hur de återfår den saknade kontakten och knyter banden och öppnar vägen för spåren som saknades och det förflutna lappas ihop och blir en berättelse med ett sammanhang trots allt och det finns en historia med män och kvinnor som har levt före dem och att de bär på dessa liv inom sig och fortsätter dessa liv trots att de aldrig känt eller pratat med varandra så finns de där ändå. Och att just detta, att han är den han är och att hans familj är den den är, att just detta är den saknade pusselbiten. Men den insikten kommer långt senare.

Skarpa är namnet jag letar efter, namnet på platsen, på höjden över staden. När vi passerar på vägen till ruinen

tittar vi alltid ner mot huset och minns det som jag var för liten att minnas men ändå känner till på grund av detta att vi är en familj och vi delar vårt förflutna. Minnen. De onda och goda som flyter ihop och smälter samman, de andra som förblir splittrade och tunga att bära. Men med tiden slätas allt ut och bördan tar en annan form.

Vid nittio års ålder försvinner han ur mitt och mina systrars liv på samma sätt som skuggan av hans gestalt avtecknar sig i minnen från barndomen; tyst, ordlös, frånvarande. Vi känner aldrig varandra. Vi lär oss bara att artigt umgås när tillfällen ges. Och upplevelsen att det är han som viker undan. Att det är han som inte vill gräva i det som varit. Att det är han som gömmer och låtsas och minns allt på ett annat sätt.

Mamma som aldrig finner sig till rätta på äldreboendet trots att hon tidigare ofta pratat om att hon förmodligen kommer att flytta dit. Det blir en svår tid. Vi systrar turas om att åka dit så ofta vi kan men det räcker inte för att stilla hennes oro. Hennes upplevelse av att ingen tar henne på allvar eller förstår hennes situation.

Talgoxens filande läte på våren. Hackspettens hamrande på avstånd mellan träden, och hur han närmar sig och klättrar i björkens spruckna stam, trädet som lutar in över trädgården. Koltrastens sång i skymningen.

Mötet som märker och förändrar Mojans liv, som får henne att bryta upp från föräldrarna. Hon lämnar jorden hon är sprungen ur och vandrar in till staden. Hur hon bär på mannens säd som han, dykungen, har planterat i henne och hur fostret växer i henne. Mojan som vill göra rätt och anpassa sig. Att bära det förflutna med sig in i framtiden, att vara märkt av mörker. Mojans dotter och hennes son, barnbarnet som Mojan försöker hjälpa och skydda, pojken som också bär på dykungens arv. ”Hur återförenas nu människorna med stjärnorna och världsalltet?”, skriver Trotzig.

Tillhörigheten, stammen kordaterna, ryggsträngsdjuren indelade i manteldjur, lansettfiskar, ryggradsdjur. Ryggradsdjuren, vertebraterna: benfiskar, broskfiskar, kräldjur, fåglar, groddjur, däggdjur. Mammalia, däggjuret.

Energiverken i cellernas mitokondrier har likheter med växternas fotosyntes, naturens nanoteknik. Spänningen som alstras över kristallmembranen i mitokondrierna. Elektroner som frigörs, protonpumpar som driver systemet. Det är inget system i jämvikt, alla processer i levande organismer är förskjutna från jämvikt. När ett biologiskt system når jämvikt är det ett dött system. Döden, kroppar som förmultnar.

Det finns ett tredje alternativ. Att luta sig tillbaka och följa med i bussen som far fram längs motorvägen. Dessa mjuka och förföriska säten.

Den gula färjans färd över det vintriga vattnet. De blå färgerna dominerar när strandkanten ligger inbäddad i iskallt vitt. Min väg längs strandlinjens branter. Alträdens grenar är dränkta i fruset vatten och förnimmelsen av att marken under den mjuka snön är täckt av blankis. Vägen som har varit översvämmad av vatten innan kylan kom. Jag ser hur sjöns ytvatten tystnar och dröjer i tillståndet mellan flytande och steltnad form. De dunkla nyanserna som senare träder fram då tiden stannar i frusna bilder av vattnets blå omgivet av denna vinters vithet.

Skyfallet lämnar djupa fåror i den sårbara grusvägen som leder upp till huset i skogen. En gång för flera år sedan har jag varit tvungen att hastigt bromsa mitt i backen när jag plötsligt upptäckte att vägen framför mig var bortspolad av regnet. Genom att försiktigt backa upp mot en annan infart lyckades jag vända bilen. Vi grannar har sedan dess hjälpts åt att dika ur och gräva ner avledningsrör där vägen är som brantast eftersom regnvattnet varje sommar, gång på gång, samlar sig i forsar som letar sig ner för berget och drar med sig den lösa jorden. Det har nu gått några år och vi har slarvat med att gräva ur diken, men trots mängden av vatten som nu störtar ner under detta skyfall, fårorna som holkas ur och bildar djupa sår, håller ändå grunden emot och vägen förblir trots sina håligheter intakt och farbar.

Istället för att återvända till skulpturerna finner jag en vila i att söka horisontens ljus i blandningar av ultramarin, engelskt rött och rå sienna. Jag prövar med att tillföra andra blå nyanser och blandar med svärtan i det svarta. Sedan läser jag i en handbok att det mest skimrande ljuset uppnås när man undviker att blanda färger och istället låter dem torka i transparenta lager på lager.